מנורת המאור — להתחבר לטובים ולישרים

לעולם יתחבר אדם לטובים ולישרים ויתרחק מחברת הרשעים ובני הבליעל. כמו ששנינו במ' אבות נתאי הארבלי אומר, הרחק משכן רע ואל תתחבר לרשע, ופירשו חז"ל אחד שכן שבבית, ואחד שכן שבחוץ, ואחד שכן שבשדה, שאין הנגעים באים אלא על ביתו של רשע וגורם לסתור כותלו של צדיק. כיצד. כותל שבין רשע לצדיק, ונראה נגע בביתו של רשע, סותרין ביתו של צדיק בנגעו של רשע. ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא אומר, אוי לרשע ואוי לשכנו, עונותיו של רשע גרמו לסתור כותלו של צדיק. ד"א ואל תתחבר לרשע, שלא יתחבר אדם לאדם רע. שהרי יהושפט נתחבר לו לאחאב, ועלה עמו לרמות גלעד, ויצא עליו קצף, שנא' הלרשע תעזור ולשונאי ה' תאהב, בא עליך קצף מאת ה'. שוב נתחבר לאחזיהו ופרץ ה' את מעשיו, שנא' בהתחברך עם אחזיהו פרץ ה' את מעשיך. וכן מצינו באמנון, שנתחבר לו ליונדב, ויעץ לו עצות מות, שנא' ולאמנון רע ושמו יונדב בן שמעה אחי דוד ויונדב איש חכם מאד, חכם לפורענות. וגרסי' באבות דר' נתן רבן יוחנן בן זכאי אומר, אם יאמרו לך הילדים בנה בית המקדש, אל תשמע להם, ואם יאמרו לך הזקנים בוא ונסתור בית המקדש, שמע להם, מפני שבנין הילדים סתירה וסתירת זקנים בנין. ראיה לדבר רחבעם בן שלמה, שעזב עצת הזקנים ונטל עצת הילדים.

אל תהי חבר לרשע, אפי' לדברי תורה. אלא ישתדל אדם לקנות חבר טוב ולהתרחק מחבר רע. דתנן אמר להם, צאו וראו איזו היא דרך ישרה, שידבק בה האדם. ר' אליעזר אומר, עין טובה, ר' יהושע אומר, חבר טוב, ר' יוסי אומר, שכן טוב, ר' שמעון אומר, הרואה את הנולד, ר' אלעזר אומר, לב טוב. אמר להם, צאו וראו איזו היא דרך רעה, שיתרחק ממנה האדם. ר' אליעזר אומר, עין רעה, ר' יהושע אומר, חבר רע, ר' יוסי אומר, שכן רע, ר' שמעון אומר, הלווה ואינו משלם, ר' אלעזר אומר, לב רע.

וגרסינן בפרקי ר' אליעזר הולך את חכמים יחכם ורועה כסילים ירוע. הולך את חכמים יחכם, למה הוא דומה, למי שהוא נכנס לבית המרקחים, לא נתן ולא לקח, וריח טוב לקח, כך כל מי שהוא הולך עם צדיקים לוקח מדרכיהם וממעשיהם הטובים. ורועה כסילים ירוע, למה הוא דומה, לאדם שנכנס לבית הבורסקי, לא נתן ולא לקח, וריח רע לקח, כך מי שהוא מהלך עם הרשעים לוקח מדרכיהם וממעשיהם הרעים.

אמר המחבר, משל למה הדבר דומה, לשני בני אדם שהיו מהלכין בדרך, ופגעו בשתי חבורות של בני אדם שהיו מהלכין בדרך. החבורה האחת היו בה אנשים צדיקים ישרים ותמימים, אנשי חסד, יראי אלהים. הלך האחד ונתחבר להם והלך עמהם, וכל מי שהיה רואה אותו עמהם היה סבור שהיה אחד מהם. כיון שהגיעו קרוב למדינה, פירש מהם, ונכנס למדינה, והם הלכו להם. החבורה השנית היו בה אנשים בני בליעל, גנבים ושודדים, והיו הורגים כל מי שהיו מוצאים בדרך ובוזזים את נכסיו. הלך השני ונתחבר להם והלך עמם, וכל מי שהיה רואה אותו בדרך היה סבור שהיה אחד מהם. כיון שהגיעו למדינה, פירש מהם, ונכנס למדינה, והם הלכו לדרכם. היו שני אנשים באין לעיר והיו מאותה המדינה. האחד מהם ראה לחבורה של צדיקים, ולאותו האיש עמהם, והיה מספר לאנשי המדינה, ואומר, ראיתי בדרך חבורה של חסידים קדושים, שהיו מהלכין בדרך, ופייסתי מהם שיכנסו למדינה, כדי שיעשו להם כבוד אנשי המדינה, ולא רצו. ובעוד שהוא מדבר, והנה אותו האיש, שנתחבר להם בדרך ופירש מהם קרוב מהמדינה, עובר. אמ', זה האיש הוא מאותה חבורה של צדיקים. מיד עשו לו כבוד גדול, ומינוהו עליהם לראש ולקצין. וכל זה מפני שנתחבר לטובים. השני היה בא אל המדינה וראה אותם הגנבים והשודדים. מיד נבהל, ופחד על נפשו, ונתחבה עד שעברו. וכיון שנכנס למדינה, היה מספר לאנשי המדינה, ואומר, ראיתי בדרך כת של גנבים ושודדים, והיו הורגים כל מי שהיו מוצאים בדרך, ושוללים את ממונו. ובעוד שהוא מדבר, והנה אותו האיש, שנתחבר אליהם בדרך ופירש מהם קרוב לעיר, עובר. אמ', זה האיש הוא מאותה הכת של גנבים. מיד לקחוהו ותלו אותו. וכל זה מפני שנתחבר לרשעים. לא גנב ולא שלל עמהם, ומת מיתה משונה. ע"כ.

וכל הרוצה להתרחק מן העבירות יתרחק מחברת הרשעים. ואמרו חכמי המוסר כשתרצה לשאול על אדם, שאל למי הוא מתחבר, כי כל אדם עושה כמעשה רעהו. לפי' יתחבר אדם לטובים ויתרחק מן הרעים. ואמ' החכם חברת הטובים כבוד ויקר וחברת הנבלים קלון ובזיון. ואמ' המתחבר לטובים, אפי' עבר עבירה, אין חושדין אותו, והמתחבר לרעים, אפי' לא

עבר, חושדין אותו. והמתחבר לטובים דומה למי שהוציא המור, אפי' שלא יתן ממנו לחבירו, נהנה ממנו. והמתחבר לרשעים דומה לאדם שהוא קרוב לכבשן האש, שאם לא ישרף יתהבהב. ועוד אמרו לעולם לא נתחבר אדם לרשעים ונפטר מהם בשלום. ולעולם כל מין ידבק במינו, הצדיק ידבק בצדיק והרשע ידבק ברשע, כד"א את כל עורב למינו. וגרסי' בבבא קמא מנא הא מילתא, דאמרי אינשי, דקלא בישא מטייל ואזיל בתר קנא דשרכי. פי' הדקל הרע, שאינו עושה פירות, הוא מתחבר לאילני סרק, שאין עושין פירות, וצומח ביניהם. ודבר זה כתוב בתורה, שנוי בנביאים, ומשולש בכתובים. כתוב בתורה, וילך עשו אל ישמעאל, שנוי בנביאים, ויתלקטו אל יפתח אנשים ריקים, ומשולש בכתובים, כל עוף למינו ישכון ובן אדם לדומה לו. ואינו בפסוק אלא בספר בן סירא, ואמ' בכתובים לפי שהוא כתוב. והרוצה לדעת מידות חבירו, יסתכל במה שהוא משבח. אם משבח הטובות, בידוע שהוא בעל מדות טובות, ואם בהפך, הוא בהפך. והוא שאמ' שלמה ע"ה מצרף לכסף וכור לזהב ואיש לפי מהללו. אינו מהלל אלא הדומה למדותיו, אם רעים ואם טובים.

ששה דברים אין אדם יכול לעשותן, אם עושה אלו הו' דברים אחרים. ואלו הן. א' אין לך אדם שרודף למלאת תאות יצרו, שלא יחטא. ב' אין לך אדם שמשיח תמיד עם הנשים, שלא יבא לידי ניאוף. ג' אין לך אדם שקבץ ממון הרבה, שלא גס לבו עליו. ד' אין לך אדם שהתחבר לרעים, שנפטר מהם בשלום. ה' אין לך אדם שקרוב למלכים, שלא נתהפך עליו הזמן. ו' אין לך אדם שבקש שום דבר מהנבלים, שנעשית בקשתו.

וחברת הטובים כלה תועלת, בלי היזק, אפי' אין נותנין לו שום דבר משלהם. ואפי' אינן מליצין בעד חבריהם, אפי' הכי חברתם טובה היא ומועילה, לפי שבני אדם מכבדין אותם. לפי' יתחבר אדם לטובים. ואמר החכם המתחבר לטובים תגדל מעלתו, ויתנשא הוא ומשפחתו, והמתחבר לרשעים סופו להיות כהם. ורשע המתחבר לצדיקים סופו להיות כהם, שנא' הולך את חכמים יחכם ורועה כסילים ירוע. ולעולם יהא אדם עבד לנדיבים ולטובים ולא יהיה שר ושופט לקלים ולפוחזים. דתנן והוי זנב לאריות ואל תהי ראש לשועלים. ר' אומר, כשהלך לוט עם אברהם אבי' ע"ה למד מדרכיו וממעשיו הטובים. מה עשה אברהם אבינו ע"ה, עשה בית קבול בחרן, וכל מי שהוא נכנס ויוצא היה מאכילו ומשקהו, ואומר לו, אחד הוא אלהי אברהם ית' שמו, וכשבא לוט היה עושה כך. ועוד אמ' החכם אין ראוי למשכיל להתחבר לאדם עד שיבחין אותו, אם הוא ראוי לחבורה אם לאו.

ועוד אמרו, החבורה היא על ארבעה עניינים.

[האחת] דומה למזון, והיא חברת האדם לאשתו ולבניו, שנא' באהבתה תשגה תמיד. כשם שהמזון הוא צריך לו האדם תמיד, שבו קיום גופו, כך היא חברת האדם לאשתו ולבניו תמיד, כשם שבכל יום ויום הוא צריך לראותם, ובם יהיה שלו ושקט ושאנן, ודעתו מתיישבת עליו. ומנין שדומין אשתו של אדם ובניו למזון, שנא' אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך בניך כשתילי זיתים סביב לשולחנך. המשיל האשה והבנים לשולחן.

השנית דומה לרפואה, והיא חברת האח. כמו שאין צריך אדם לרפואה אלא בעת החולי, כך חברת האח אינה צריכה אלא בעת הדוחק והצרה, שנאמר ואח לצרה יולד.

השלישית חברת הרעים הטובים, ודומה אהבתן ורחמנותן לחמלת האב על הבן. באב כתי' כאשר יחמול איש על בנו העובד אותו, וכתי' כרחם אב על בנים רחם ה' על יראיו. וברע כתי' חנוני חנוני אתם רעי.

הרביעית דומה לסם המות, והיא חברת הרעים ובני הבליעל. שכשם שסם המות מזיק וממית, כך הרעים ובני הבליעל ממיתים.

וגרסי' במדרש המתחבר לרשע טורד עצמו מן העולם הזה ומן העולם הבא. והמסביר פנים לרשע הרי הוא ממרגיזי אל. והמרמה בדרכיו מתאבל בגופו. והמטה את חבירו מדרך הטובה לדרך הרעה מת בחצי ימיו. והמלעיג על המצות אין מרחמים עליו מן השמים. והמלעיג על עניותן של ישראל סוף שהוא יגע ואחרים אוכלים את יגיעו. וכל המרגיל להאדים פני חבירו פנקסו פתוחה ביום. אוי למי שהשעה מטעה בו, אוי למי שנעשה סניגורו קטיגורו, אוי למי שיצרו מנצחו. אוי למי שנהפך עליו הגלגל. אוי למי שמאבד את עולמו. אוי למי שתקלה באה על ידו. אוי למי שנתחלל שם שמים בידו.